

Nr 160

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital; given Stockholms slott den 30 mars 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att riksdagen skall medgiva Kungl. Maj:t att förordna om avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 mars 1962.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital* och anför därvid följande.

Inledning. Stiftelsen Danviks hospital äger och driver å Henriksdal i Nacka stad en anstalt, kallad Danvikshem. Enligt en av Kungl. Maj:t den 22 september 1944 utfärdad instruktion för stiftelsens direktion har stiftelsen till ändamål att vårda sådana ofärdiga, åldriga, bräckliga eller värnlösa personer, som, ehuru de med någon egen tillgång eller genom andras tillfälliga välgörenhet kan i större eller mindre mån bidra till sitt uppehälle, likväl är oförmögna att eljest sig vårda och uppehålla. Stiftelsen är avsedd företrädesvis för personer tillhörande Stockholms stad. Av de omkring 350 personer som för närvarande är intagna på Danvikshem är samtliga utom 17 från Stockholm. Dessa 17 är från Nacka stad.

Sedan länge föreligger skyldighet för köpare av viss Danviks hospital förut tillhörig jord att till hospitalet erlægga s. k. rekognitionsavgift, utgörande tre procent å köpeskillingen. Vid åtskilliga tillfällen har önskemål framställts om avskaffande av avgiften, och en partiell avveckling har skett genom en mellan fastighetsägarna och stiftelsen träffad och av riksdagen år 1933 godkänd överenskommelse.

Frågan om en slutlig avveckling av rekognitionsavgifterna har nu aktualiserats. Den 21 oktober 1960 erhöll jag bemyndigande att tillkalla en person att åvägabringa och leda förhandlingar om avveckling av avgifterna. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag samma dag såsom förhandlingsledare landshövdingen Anders Tottie.

I skrivelse den 24 januari 1962 har Tottie anmält, att överenskommelse träffats mellan stiftelsen och Nacka stad, innebärande bl. a. att stiftelsen avstår från sin rätt att uppbära ifrågavarande rekognitionsavgifter. Med anledning härav har Tottie föreslagit, att avgifterna skall upphöra från och med den 1 januari 1963.

Över förslaget har yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, kammarkollegiet och statskontoret samt av överståthållarämbetet efter hörande av Stockholms stadskollegium.

Jag anhåller nu att till närmare behandling få upptaga frågan om avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital.

Rekognitionsavgifterna. Danviks hospital har sitt ursprung i vissa medeltida välgörenhets- och sjukvårdsanstalter i Stockholm. Dessa inrättningar sammanfördes småningom till en gemensam anstalt, som i mitten av 1500-talet flyttades till Danviken. Där kvarlåg anstalten till år 1915, då den nuvarande hospitalsbyggnaden å Henriksdal togs i bruk.

Stiftelsens egendom förvaltas sedan år 1813 av en direktion, bestående av överståthållaren eller vid dennes förfall underståthållaren samt polismästaren i Stockholm och fem av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter.

De ursprungliga välgörenhetsanstalterna hade genom donationer eller på annat sätt förvärvat viss fast egendom. Denna, däribland gårdarna Hammarby, Järta, Sickla, Skuru och Dufvenäs i Sotholms härad, blev efter sammanslagningen den nya anstaltens egendom. Åtskilliga av hemmanen innehades av hospitalet under frälsemannarätt och var i jordeboken upptagna under frälsetitel.

Med stöd av ett kungl. brev den 19 september 1723, har emellertid hospitalet till skatte sålt en del av sina hemman. Vid dessa försäljningar förbehölls allmänt hospitalet rätt till hembud och lösen vid försäljning utom börd. I skatteköpebrevet brukade också föreskrivas skyldighet för senare köpare av det till skatte försålda hemmanet att till hospitalet erlægga viss avgift för den händelse hospitalet icke ville begagna sig av sin lösningsrätt. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 juni 1813 framhöll hospitalets direktion, att denna avgift eller rekognition merendels utgått efter tre procent å köpeskillingen, och hemställde, att Kungl. Maj:t skulle sanktionera den sålunda utgående rekognitionsavgiften. Kungl. Maj:t lämnade i brev den 21 juli 1813 bifall härtil i avseende på alla de hemman, vid vilkas försäljning hospitalet ägde lösnings- eller optionsrätt. I kungörelse den 17 maj 1861 (nr 29) angående försäljning till skatte av hospitalet tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter — vilken författning antagits med ständerna — föreskrevs, att vid dylik försäljning skulle gälla bland annat, att köparnas skyldighet att hembjuda köpen skulle bibehållas ävensom hospitalets rätt att åtnjuta rekognitionsavgift enligt Kungl. Maj:ts brev den 21 juli 1813, i fall hospitalsstyrelsen icke funne för gott att inlösa fastigheten.

Rekognitionsavgift utgår vid köp eller liknande fång av förevarande hemman och lägenheter eller delar därav. Avgiften beräknas på hela vederlaget och således även på del av köpeskillning, som hänför sig till nyuppförda hus på fastigheten.

Den i det föregående nämnda av riksdagen år 1933 godkända överenskommelsen innebar, att fastighetsägarna fick rätt att inom viss tid avlösa avgiftsplikten enligt närmare angivna grunder. På grundval av överenskommelsen har rekognitionsavgifterna avvecklats beträffande ungefär hälften, eller 1 500, av det dåvarande antalet rekognitionsfastigheter. Genom

jorddelning därefter har antalet avgiftspliktiga fastigheter numera väsentligt stigit.

De fastigheter, beträffande vilka skyldighet föreligger att vid försäljning utom börd erlägga rekognitionsavgift till stiftelsen, är belägna dels i Nacka stad och dels i andra delar av östra Svealand. De sistnämnda fastigheterna är utspridda inom omkring 40 socknar. Enligt uppgifter som stiftelsen tillhandahållit har rekognitionsavgifterna under tiden 1950—1959 uppgått till sammanlagt 356 937 kronor, varav i runt tal 85 procent avsett fastigheter i Nacka stad.

Förhandlingsledarens förslag. Förhandlingsledaren landshövdingen Anders Tottie erinrar i sin skrivelse om att han enligt givna direktiv haft att pröva möjligheterna att definitivt avveckla rekognitionsavgifterna utan att statsmedel tages i anspråk. Redan under det inledande skedet av förhandlingarna har delegerade för stiftelsedirektionen förklarat sig i princip vilja gå med på en avveckling av rekognitionsavgifterna. Därvid har de emellertid, under hänvisning till stiftelsens ekonomiska läge, som under senare år utmärkts av en allmän utgiftsstegring, förklarat sig kunna tillstyrka en sådan avveckling endast under den förutsättningen att stiftelsen kunde beredas kompensation för det mot avgifterna svarande inkomstbortfallet.

I samråd med delegerade har Tottie sedermera tagit kontakt med företrädare för Nacka stad för undersökning, huruvida och i vad mån intresse förelåg från stadens sida att medverka till avgifternas avveckling. Hänvändelsen har ansetts motiverad av att huvudparten eller omkring 85 procent av rekognitionsavgifterna befunnits härflyta från fastigheter belägna inom gränserna för nuvarande Nacka stad och att avgiftsplikten förmodats utgöra en för staden i olika hänseenden besvärande tunga.

Vid förhandlingar mellan stadens och direktionens delegerade har förslag till överenskommelse träffats av bl. a. följande innehåll. Under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande avstår stiftelsen från och med den 1 januari 1963 för all framtid från rätten till rekognitionsavgift beträffande fastigheter belägna i Nacka stad. Stiftelsen garanterar staden att som pensionärer på hospitalet mottaga 13 av staden föreslagna personer att intagas på hemmet under första kvartalet 1963 med rätt för staden att anvisa nya pensionärer i deras ställe. Envar, som anvisas till hemmet av staden, skall till stiftelsen erlägga pensionärsavgift i vanlig ordning. Staden skall såsom bidrag till stiftelsens nettokostnader för dessa pensionärer till stiftelsen erlägga en särskild årlig avgift av 39 000 kronor, vilket belopp skall vara värdebeständigt med 1961 som basår. Staden äger rätt att begära förhandlingar med stiftelsen för att utverka en ökning av de för staden reserverade platserna, därest stiftelsens nettokostnader för de 13 platserna skulle väsentligt minska. Avtalet gäller för en tid av 25 år eller sålunda till och med utgången av år 1987 och förlänges för en tid av fem år i sänder, därest uppsägning icke sker. — Det i avtalsförslaget angivna ersättningsbeloppet å 39 000 kro-

nor motsvarar det genomsnittliga årsvärdet av de rekognitionsavgifter stiftelsen under de senast förflutna fem åren uppburit för försäljningar av fastigheter i Nacka stad.

Direktionen för hospitalet har vid sammanträde den 7 december 1961 dels godkänt förslaget till avtal, dels förklarat att stiftelsen för sin del, därest avtalet blir slutligt gällande, är villig att — utan erhållande av särskild kompensation — från och med den 1 januari 1963 för all framtid avstå jämväl från sin rätt att uttaga rekognitionsavgift vid försäljning av övriga, utanför Nacka stad belägna rekognitionsavgiftspliktiga fastigheter.

Avtalsförslaget har godkänts av stadsfullmäktige i Nacka den 18 december 1961. Mot stadsfullmäktiges beslut har besvär icke anförts inom föreskriven tid.

Tottie framhåller, att den uppgörelse beträffande rekognitionsavgifterna, som nu träffats mot bakgrunden av de lämnade direktiven och de förutsättningar som förelegat för fullföljande av förhandlingsuppdraget i enlighet med dessa, är att betrakta såsom tillfredsställande. Sålunda sker en definitiv avveckling av de ifrågavarande avgifterna från och med den 1 januari 1963 utan att statsmedel tages i anspråk. Överenskommelsen är även ägnad att medföra fördelar för såväl stiftelsen som Nacka stad. Stiftelsen beredes sålunda under avtalstiden gottgörelse för inkomstbortfallet genom regelbundet inflytande, indexreglerade kostnadsbidrag, motsvarande omkring 85 procent av samtliga rekognitionsavgifter. Nacka stad, som genom avgiftspliktens upphörande befrias från en besvärande tunga, beredes samtidigt en viss lättnad i sin åldringsvård genom att garanteras tillgång under ekonomiskt fördelaktiga villkor till ett visst antal vårdplatser på hospitalet.

För egen del tillstyrker Tottie, att avtalet godkännes av Kungl. Maj:t, och föreslår under återopande av avtalet och de medgivanden stiftelsen lämnat, att rekognitionsavgifterna upphör från och med den 1 januari 1963. Med hänsyn till avgifternas karaktär och ständernas medverkan vid tillkomsten av kungörelsen den 17 maj 1861 anser Tottie, att ärendet bör underställas riksdagen.

Om det föreliggande förslaget godkännes, förordar Tottie utfärdandet av en författning, enligt vilken rekognitionsavgift, som skall erläggas till stiftelsen Danviks hospital vid försäljning av fastighet, som förut tillhört stiftelsen, skall upphöra från och med den 1 januari 1963 beträffande alla köp och liknande fång, för vilka köpebrev eller därmed liknande fångeshandling upprättats sistnämnda dag eller senare.

Remissyttrandena. Samtliga remissorgan tillstyrker förslaget.

Justitiekanslersämbetet framhåller, att utgångspunkten för de förda förhandlingarna varit, att hospitalet borde beredas kompensation för det mot avgifterna svarande inkomstbortfallet. Justitiekanslersämbetet, som delar denna principiella uppfattning, finner det nu träffade avtalet utgöra en god lösning på den segslitna frågan om avgifternas avskaffande. Särskilt till-

fredsställande är att uppgörelsen innefattar en samtidig avveckling av alla rekognitionsavgifter och icke endast av dem som utgår för inköp av fastigheter inom Nacka stad.

Liknande uttalande göres av *kammarkollegiet*, som vidare framhåller, att det ekonomiska vederlag, som enligt avtalet skall utgå till stiftelsen, synes tillräckligt för att avtalet skall kunna godtagas av de statsmyndigheter vilka har att tillvarata stiftelsens intressen. Kollegiet anser även, att bestämmelsen i instruktionen för hospitalsdirektionen, att stiftelsen är avsedd företrädesvis för personer tillhörande Stockholms stad har iakttagits genom vad avtalet föreskriver om fördelningen av vårdplatserna och att avtalets godkännande av Kungl. Maj:t sålunda icke innebär någon permutation i fråga om destinatärskretsen.

Departementschefen. Danviks hospital ägde ursprungligen stora jordegdomar omkring Stockholm. Under förra hälften av 1700-talet började hospitalet att sälja en del av sina hemman. Vid försäljning utom börd förbehölls hospitalet rätt till hembud och lösen. Vidare brukade föreskrivas skyldighet för senare köpare att till hospitalet erlägga viss avgift, om hospitalet inte ville begagna sig av sin lösningsrätt. Denna rekognitionsavgift, som i regel beräknades till tre procent av köpeskillingen, sanktionerades av Kungl. Maj:t år 1813. Rätten att uppbära rekognitionsavgift bekräftades även av ständerna genom 1861 års skatteköpsförfattning, vari föreskrevs, att hospitalet vid skatteförsäljning av hemman och lägenheter skulle bibehållas vid rätten att uppbära rekognitionsavgift.

Rekognitionsavgift utgår vid köp eller liknande fång av förutvarande hospitalsfastighet eller fastighet, som avsöndrats eller avstyckats därifrån. Avgiften beräknas på hela köpeskillingen, d. v. s. såväl på mark- som byggnadsvärdet. Av de omkring 350 000 kronor som hospitalet uppburit under åren 1950—1959 har i runt tal 85 procent avsett fastigheter i Nacka stad, där en betydande jordstyckning för bostads- och industriändamål har ägt rum.

Rekognitionsavgifterna medför väsentliga olägenheter vid fastighetsomsättningen. Att avgiften beräknas även på den del av avtalad köpeskillning, som hänför sig till nyuppförda byggnader, hämmar produktionen av bostadshus och industribyggnader inom de områden som berörs av avgifterna. Vid flera tillfällen har därför framförts önskemål om att avgifterna skall avskaffas. Svårigheter har härvid mött särskilt på grund av rådande tveksamhet om hospitalets rättsliga ställning och beträffande det därav avhängiga spörsmålet, huruvida statsmakterna äger förfoga över hospitalets rätt genom att ensidigt besluta om avgifternas avskaffande. En partiell avveckling har emellertid skett genom en mellan hospitalet och fastighetsägarna träffad överenskommelse, som år 1933 godkändes av riksdagen. Fastighetsägarna fick genom överenskommelsen rätt att inom viss tid avlösa avgiftsplikten enligt närmare angivna grunder. Härigenom har rekognitionsavgifterna avvecklats beträffande ungefär hälften av det dåvarande antalet

rekognitionsfastigheter. Beträffande de återstående rekognitionsfastigheterna har emellertid därefter till följd av den ökade tätortsbebyggelsen jorddelningar ägt rum i betydande utsträckning. Olägenheterna av rekognitionsavgifterna har därför icke minskat i betydelse utan snarare med hänsyn till utförd och planerad bebyggelse inom berörda områden blivit än mer framträdande. Det är därför angeläget att söka ernå en fullständig avveckling av avgifterna. Denna bör ske utan att statsmedel tages i anspråk för ändamålet.

Landshövdingen Anders Tottie har nu efter förhandlingar med berörda parter framlagt förslag till avveckling av rekognitionsavgifterna. Förslaget grundar sig på ett avtal mellan stiftelsen och Nacka stad av innehåll, att stiftelsen under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande avstår från sin rätt till rekognitionsavgifter beträffande fastigheter inom Nacka stad från och med den 1 januari 1963, att stiftelsen garanterar staden att som pensionärer på Danvikshem mottaga tretton av staden föreslagna personer samt att staden som bidrag till stiftelsens nettokostnader för dessa pensionärer skall till stiftelsen erlägga en årlig avgift av 39 000 kronor, vilket belopp skall vara värdebeständigt med 1961 som basår. Beloppet 39 000 kronor motsvarar det genomsnittliga årsvärdet av de rekognitionsavgifter stiftelsen under de senast förflutna fem åren uppburit för försäljningar av fastigheter i Nacka stad. Stiftelsen har vidare i särskilt beslut förklarat, att stiftelsen, därest nyssnämnda avtal blir slutligt gällande, utan särskild kompensation från och med den 1 januari 1963 för all framtid avstår jämväl från sin rätt att uttaga rekognitionsavgifter vid försäljning av rekognitionsavgiftspliktiga fastigheter utanför Nacka stad. — Tottie har föreslagit, att avtalet mellan stiftelsen och Nacka stad godkännes av Kungl. Maj:t och att rekognitionsavgifterna upphör från och med den 1 januari 1963.

Totties förslag har tillstyrkts av remissorganen.

Den överenskommelse, som sålunda träffats mellan stiftelsen och Nacka stad angående rekognitionsavgifterna beträffande fastigheter inom staden, samt det beslut direktionen för stiftelsen fattat om avstående från övriga rekognitionsavgifter underlättar fastighetsomsättningen och nybyggnadsverksamheten inom berörda områden. Överenskommelsen torde även medföra fördel för stiftelsen, därigenom att denna erhåller regelbundna indexreglerade inkomster till belopp, som i stort sett motsvarar de influtna rekognitionsavgifterna. På grund härav anser jag, att den mellan stiftelsen och Nacka stad träffade överenskommelsen angående avveckling av rekognitionsavgifterna bör godkännas av Kungl. Maj:t. Genom denna överenskommelse och stiftelsens avstående från rekognitionsavgifter beträffande fastigheter utanför Nacka stad har förutsättning skapats för avveckling av samtliga rekognitionsavgifter till Danviks hospital från och med den 1 januari 1963. Med hänsyn till ärendets samband med 1861 års med rikets ständer beslutade skatteköpsförfattning, torde frågan om avveckling av rekognitionsavgifterna böra underställas riksdagens prövning.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva Kungl. Maj:t att förordna, att skyldigheten att till Danviks hospital utgiva reknognitionsavgifter skall upphöra beträffande fång, för vilka fångeshandling upprättas den 1 januari 1963 eller senare.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Hirén